

□ Ebben a tekintetben sokban hasonlít Rembrandt-hoz. Csakhogy sokkal lágyabb Rembrandtnál s hiányzik belőle minden misztikus, minden démoni.

□ □

□ Rövid riportok: A debreceni Kossuth-szobor-bizottság Pongrácz Szigfrid és Margó Ede szobrászművésztől átvette a készülő Kossuth-szobor egyik csoportját.

□ Harcbainduló, az anyjától búcsúzó fiatal honvédet ábrázol ez a csoport, amint az anya áldással küldi fiát Kossuth zászlaja alá.

□ Szegeden Rákóczi-nak emelnek szobrot. Valószínű

még ez évben leleplezik. Alapzata már a Széchenyi-terén elkészült s az emlékmű lovon ábrázolja a fejedelmet.

□ Szeptember 3-án zsűrimentes kiállítást rendez a művészház. A zsűrimentesesség jogát ki-ki csakis egy művel élvezheti.

□ Külföldi riportok: Olaszországban a luccai del Suffragio-templomban tűz ütött ki s Paolini Pietro XVII. századbeli mester híres Szent Antal képét elpusztította.

□ Turinban szeptember 3-án ült össze a kiállítás nemzetközi bíráló bizottsága. Ebben Magyarország 67 rendes és 8 póttagsági helyet kapott.

HANGAY SÁNDOR.

□ □ □

POZSONY ÉS MŰEMLEKEI.

□ Pozsonynak eddig bő része jutott a félreismerésből, de hála Istennek, még több a természet adományából. Nem találni egyhamar várost, melynek környéke versenyezne Pozsonyéval. A várossal átellenben a Duna másik partján ott van a ligeti díszkert és az óliget, a Kis-Kárpátok lejtőin a hegyi-park számos kilátóval, a Csalogányvölgy, a Zerge-hegy, honnan kilátás kínálkozik a Kis-Alföldre, Kis-Kárpátokra és messze az osztrák síkságra és végre Vödric bájos, kedves völgye, mely épp e nyáron állotta ki tűzpróbáját, midőn a legtikkasztóbb hőségben mindenki tódult az 5–6 fokkal hűvösebb völgybe. Óh ezek a hegyi tavak, hol az ember Svájc legbájosabb vidékein képzeletét magát, melyekben sötét fenyők tükrözik magukat, csak ritkán kandikál ki egy kíváncsi, fehér nyírfa. A hegyek között vonul végig a regényes Simonyi-út, a haladó feje felett a meredek hegyoldal, mellette a mély szakadék és alulról felnevet a pajkos, habzó Vödric-patak. Minél tovább

megyünk, annál hűvösebb, mintha gleccser felé közelednénk, pedig csak a Kis-Kárpátok egy ékessége ez, melynek tündére gleccserek nélkül is elbájolja az embert.

□ A természet után az ember keze. Modern épületeinkkel nem igen kívánok foglalkozni, nem mintha nem lenne, hisz csak gyönyörű fekvésű villanegyedünkre kell utalnom, hanem mert ilyeneket más város is mutathat fel. Ami azonban az eltűnt idők műemlékeit illeti, ezekben magyar város Pozsonnyal vetekedni nem képes. Nem a külföldi régi városok képét nyújtja Pozsony. Szűk utcáival, erkélyeivel hasonlít ugyan némileg a frank és bajor városokhoz; de van benne valami, ami külön tipussá alakítja: ez a pozsonyi barokk stílus. Hisz van a városnak elég más stílusú épülete is: felmutat néhány a XIII. századból származó románstílusú épületet, gót műremekei között felemlítem a monumentális koronázó székes-egyházat, mely a német gótika nyomasztó titokzatos-

Grassalkovich-palota

Lépcsőház a várban

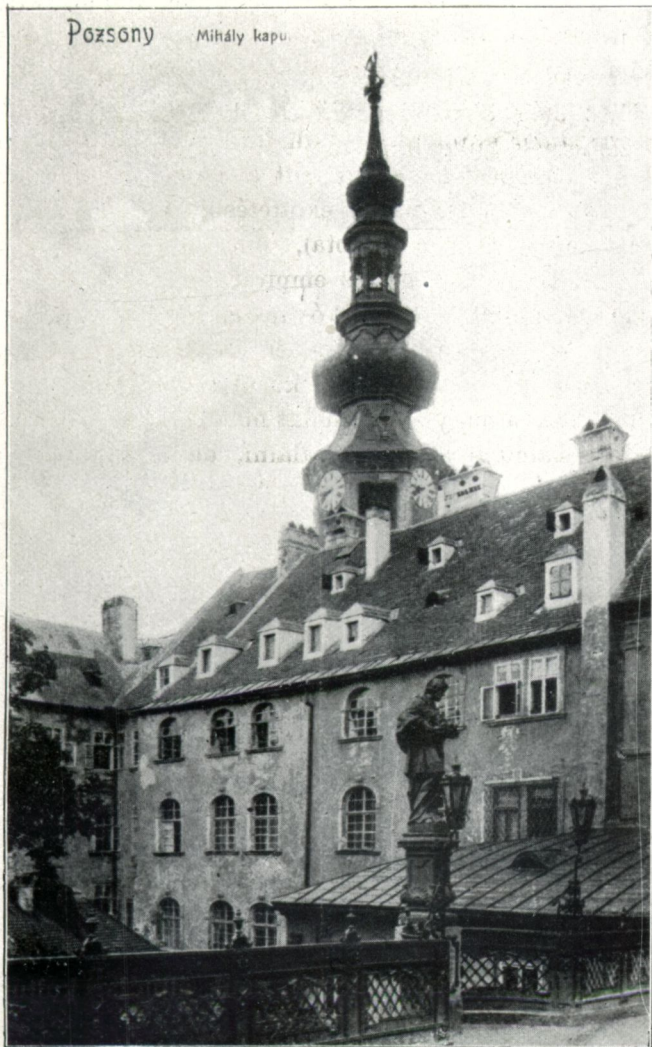
ságával szemben fényárasztotta fenségében felemeli a halandó lelkét, szívét és melynek kincstára hazánkban nem igen leli párját. Méltóan sorakoznak hozzá a Ferenciek tornya és Szt. János kápolnája — utóbbi hazánk legtisztább gót műemléke — a Klarissák temploma (gót-unikum!), a vár Mátyás-kapuja és a városház kapubejárata és homlokzata. Van több renaissance-épületünk is, a még romjaiban is fenséges kir. vár rokkokó-stílt mutat, de mindezek eltűnnek, miként a kavicsok tömege, ha ragyogó gyémánt jön napfényre, midőn felcsillan a műrecek közt a gyémánt: a barokk, a pozsonyi stílus. E sorok írója ismerni vélte a város nevezetességeit, midőn azonban egy régi pozsonyi patricius-család ivadéka bejárta vele a belváros zezugos utcáit, hol a legkalandosabb formákkal, erkélyekkel, kiugrásokkal díszített házakra és házikókra figyelmessé lett, midőn kiderült, hogy a legszegényesebb környezetben álló Isten háza a szobrok és díszítések egész halmazát tartalmazza és hogy e művek mind egy oly művész lángeszét hirdetik, kit egy nép büszkeséggel a magaénak nevez, akkor bámulattal eltelve, kénytelen volt bevallani, hogy csak most kezdette Pozsonyt megismerni, ismerni azonban még mindig nem.

□ Olyan ez a pozsonyi stílus, mint Rembrandt sárga színeinek skálája: kimeríthetetlen. A barokk-stílus számtalan válfaja vonul el szemünk előtt. Nem az a barokk-stílus, melyet a szabály tanít; a legtöbb épület megalkotásánál szabadon alkotott a képzelet, merő ahol a műérzék uralkodik, ott a művészt nem köti szabály. Némelykor összeköttetésben áll e stílus a renaissanceal (Primáspalota), van ott francia és olasz barokk, itt-ott átmege az empireba is, de legtöbbször mégis kokettál a rokkokóval, azokkal a végtelen kedves és poetikus kagyló- és rózsamotívumokkal, melyek koszorukban futják körül az ablakokat.

□ Ne csak a nagy alkotásokat nézzük; aki azt keresi, csak a bámulatost fogja találni, de a bájosat, mi szemünket leginkább megörvendezteti, soha. Hisz van Pozsonynak nagy alkotása is bőven: A Primáspalota, melyhez annyi történelmi emlék fűződik, a Nyári-féle palota, a Mihály-torony és alatta a régi városkapu, a városárok a felvonóhiddal és a városfal egy részével, a Szt. Háromság-templom Galli Bibiena remek freskóival, Frigyes főherceg palotája, az Erzsébet-rend temploma, a koronázó székesegyház János-kápolnája a nagy Donner Ráfáel műveivel és a városház I. emeletén levő termek, melyek sorából csak a „Schranne“ gyönyörű stukkaturáját emelem ki. De a nagy alkotások mellett ott van a kis műrecek egész soro-

Donner Ráfáel: Eszterházy Imre hercegprimás szobra (1732)

Mihálytorony (alul városárok)

zata. Van néhány utca, mely majdnem kizárólag barokk-stilü épületből áll. És ahány ház, annyi különböző alkotás. A közös csak az ajtók és ablakok felett kiemelkedő jellemző barokk-díszítés és a boltíves kapubejárat. Számos helyen van födött erkély, itt-ott olasz loggia, szűk utcákban pedig nagyon gyakoriak a kovácsolt vasból készített cégérek: fantasztikus állatalakok a barokk cifra formáival. Rendszerint minél kisebb az utca, annál meglepőbb az ott rejlő műkincs.

□ Ily régi alkotásokat körülfontja a monda csodás világa. Alig van ház, melyhez nem fűződnek monda. Némelyik meglepően elmés. Álljon itt egy-két példa:

□ A városház erkélye mellett van egy régi freskó. Úgy állítják, hogy valami törvényhozó, Lykurgos vagy Solon képe. De a nép jobban tudja: Egy városi tanácsnok hamis esküt tett. De vigyázatlan volt, nyitott ablak mellett tette le és berepült az ördög, megfogja a szerencsétlent, kirepül vele az ablakon és pokoli örömeiben a felett, hogy egy halhatatlan lélek ismét az övé, a szegény tanácsost úgy odavágta a falhoz, hogy képe ott maradt: „Nem is megy az már le; lehull róla a vakolat.”

□ A városházzal szemben van a régi zöld szobaház. Nagy története van annak; Mátyás királyunk lakott ott, országgyűlést is tartottak benne, Kossuth Lajos ott lett pénzügyminiszterré. Éjjelenként pedig megjelenik a „zöld szobá“-ban 12 aggastyán. Városatyák azok, kik hajdanta kevésbé a város, mint inkább saját zsebük érdekét szolgálták, és ezért büntetésül ma is kénytelenek még a város ügyeit intézni. Kellemtelen módon ismerkedett meg velük egy francia katona az 1805-iki francia beszállásolás alatt. A szerencsétlen ott éjjelezett. Éjfélkor felébredt és ott áll a 12 vén bácsi. Amikor megpillantották, reátamadtak, de ő se volt rest, védekezett kardjával, csodálatos módon azonban a sebek tüstént behegedtek. Már-már azt hitte, hogy vége van, midőn egyszerre üt az óra egyet és vége volt mindennek. Reggel megtalálták őt alétan, a falak tele voltak kardvágásokkal. No de ijedelmét kárpótolta, hogy a kályhában volt parázs arannyá változott, azzá az arannyá, mely az aggastyánok zsebeit nyomta.

□ Ilyen monda van számtalan, majd humoros, majd borzalmas; sajnos eddigelé nem igen akadt, ki gyűjtögette volna őket.

Ház „A jó pásztorhoz“ (XVII. század)

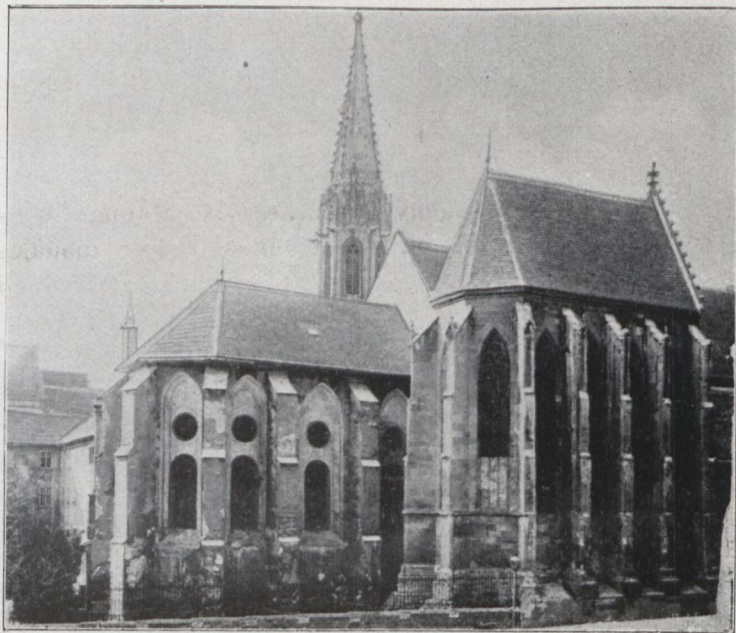

Lukács-torony a várban

□ De hogy ne fárasszam olvasóimat tovább, hát röviden végzem. A szobrok közül csak egy-kettőt sorolok fel, Mária Terézia szobrát, a dombon Pázmány szobrát, Petőfi szobrát. De mindenekelőtt kiemelem Donner Ráfánelnek, az osztrákok legnagyobb szobrászának remekműveit: Szt. Márton-szobra (a XVIII. század legjobb lovasszobra), Esterházy érsekprimás szobra, valamint még egynéhány kisebb műve. Pozsony gyűjteményei közül megemlítem a muzeumot,

két magánképtárt, a kinzó-eszközök gyűjteményét (mellyel csak a nürnbergi gyűjtemény veheti fel a versenyt) és a Simkó-féle éremgyűjteményt.

□ Hisz még sok mindenfélével hozakodhatnék elő, beszélhetnék kulturintézményekről, a pozsonyi borról,

Ferenciek temploma és a Szt. János kápolna

dióspatkókról, mézeskalácsról, amik állítólag kulturintézményeknél is többet érnek!

□ De végre is nem akartam mást, csak bebizonyítani azt, hogy az ország legnyugatibb városában, a hajdani koronázó városban is van valami, ami nem mindennapi és mit megnézni is érdemes.

SPITZ ERICH.

Vödric-völgy (II. tó)